

14 Απριλίου 2023

Κατάνυξη στα Μετέωρα

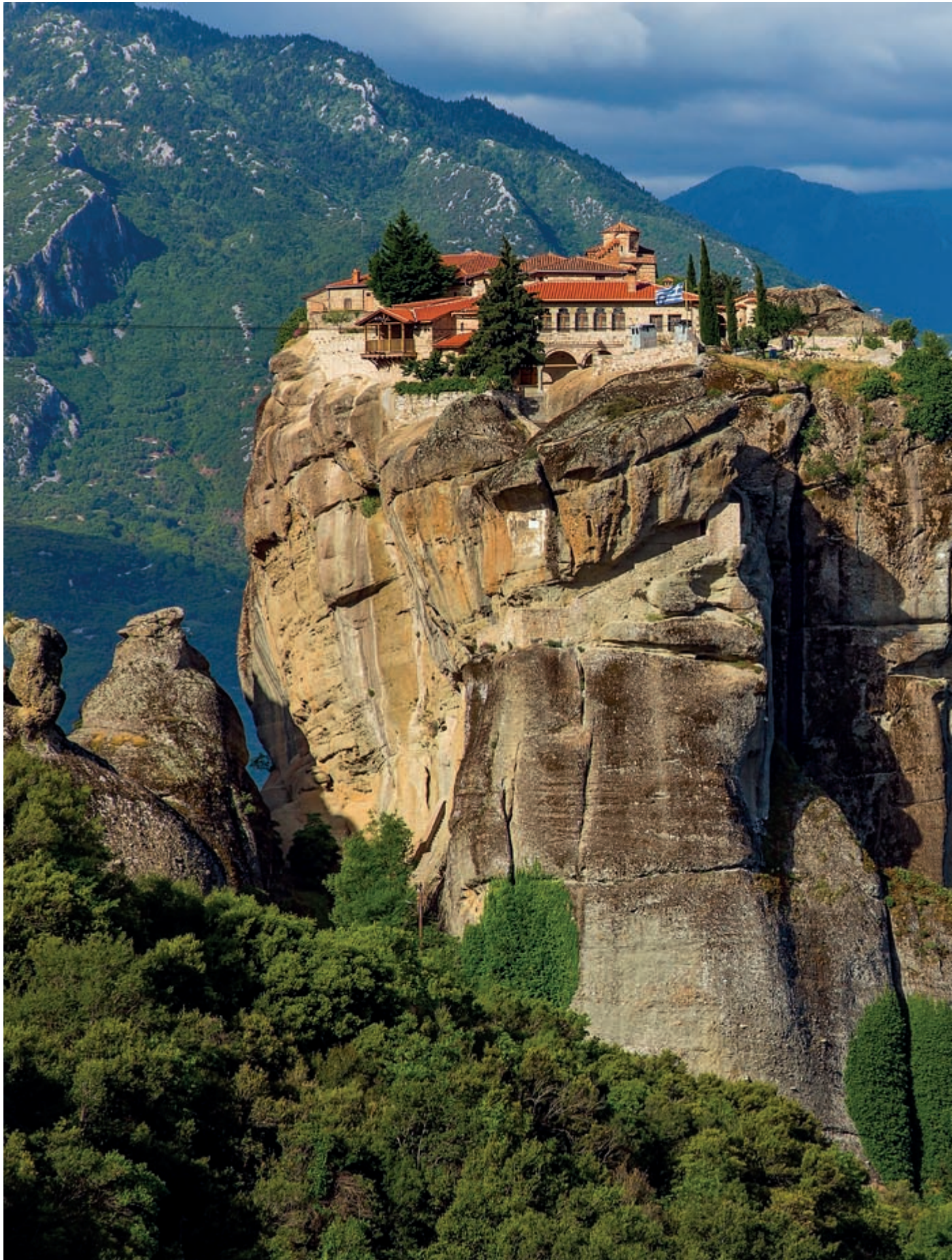
[Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Προσκυνήματα-Οδοιπορικά-Τουρισμός](#)

Οι υποβλητικές λειτουργίες της Μεγάλης Εβδομάδας στα ιστορικά μοναστήρια της Καλαμπάκας.

«Τράβα μόνος σου ο ίδιος κι όσο πιο δυνατά μπορείς το σχοινί που ανεβάζει το καλάθι σου στα πιο εμπιστευτικά σου Μετέωρα»

Οδυσσέας Ελύτης

Τοπίο υπερβατικό και απόκοσμο, τα Μετέωρα είναι ένας από τους πιο ιδιαίτερους προορισμούς της Ελλάδας για όλους τους μήνες του χρόνου. Ιδιαίτερα δε κατά τις ημέρες του Πάσχα, οπότε η ανοιξιάτικη εκδρομή μπορεί να μεταμορφωθεί σε μυσταγωγική εμπειρία. Σε μια εμπειρία που, όσο περίεργο και αν ακουστεί, δεν έχει ως απαραίτητη προϋπόθεση τη θρησκευτική πίστη: Πιστεύεις – δεν πιστεύεις, όποιες και αν είναι οι θεωρίες σου γύρω από την ύπαρξη του Θεού και από τη ζωή στο επέκεινα, εκεί στους απόκρημνους βράχους με τα παμπάλαια μοναστήρια, στο άγριο και επιβλητικό τοπίο, ακολουθώντας την κοπιαστική ανοδική πορεία που (συμβολικά) σε οδηγεί από τη γη προς τον ουρανό, η σκέψη σου μοιραία θα ταξιδέψει στο μεταφυσικό. Στα ερωτήματα που ανέκαθεν, σε κάθε εποχή, απασχολούσαν τον άνθρωπο.

Μια συστάδα μεγάλων, σκουρόχρωμων βράχων από ψαμμίτη και στις κορφές τους μοναστήρια, περί τα τριάντα παλαιότερα, μόλις έξι σήμερα: Αυτά είναι τα Μετέωρα, στο βορειοδυτικό τέλος του θεσσαλικού κάμπου, πάνω από την Καλαμπάκα. Τα Μετέωρα, «χτισμένα και κατοικημένα όταν οι άνθρωποι πίστευαν πως ζώντας χώρια από την κοινωνία πάνω σε τέτοια ύψη θα έφταναν πιο κοντά στον ουρανό», όπως σημειώνει στο εκπληκτικό οδοιπορικό της στη χώρα μας («Η Ελλάδα και οι Έλληνες την εποχή του Οθωνα – μια χειμερινή παραμονή και μια καλοκαιρινή περιπλάνηση το 1859», εκδόσεις Κάτοπτρο-Ιστορητής) η φινλανδή λογοτέχνις, ζωγράφος και συγγραφέας Φρεντρίκα Μπρέμερ. Η οποία, αφού αναφέρεται με θαυμασμό στις «γυμνές και παράξενες φόρμες τους» που «δηλώνουν ακόμα και από απόσταση την εξαιρετική πνευματική διαύγεια που προκαλούν στο ανθρώπινο μυαλό», εξηγεί στους αναγνώστες της, στα μάτια των οποίων η Ελλάδα εκείνα τα χρόνια ήταν τόπος εξωτικός και άγνωστος, πως «οι κάτοικοι σε αυτές τις υψηλές ανθρώπινες φωλιές περνούν τη ζωή τους με προσευχή, φαγητό και ύπνο» και προβλέπει «σε μερικά χρόνια, ίσως δέκα, τα Μετέωρα θα κατοικούνται μόνο από τα γεράκια. Έχουν περάσει τα χρόνια τους».

Η ακμή και η παρακμή

Αυτή τη φορά η περιηγήτρια με το ανήσυχο, σπινθηροβόλο πνεύμα είχε πέσει έξω στις προβλέψεις της. Ακόμα και σήμερα έξι από τα μοναστήρια των Μετεώρων εξακολουθούν να είναι ενεργά, να δέχονται επισκέπτες και να λειτουργούν ως συνεχιστές των πανάρχαιων θρησκευτικών παραδόσεων. Των παραδόσεων του μοναχισμού που σύμφωνα με τα ιστορικά στοιχεία ξεκίνησε στην περιοχή περί τον 9ο αιώνα, τότε που οι ασκητές άρχισαν να βρίσκουν προστατευμένα καταφύγια στις σπηλιές της περιοχής και στη συνέχεια από τον 11ο αιώνα, όταν το ένα μετά

το άλλο μικρά και μεγαλύτερα μοναστήρια ξεκίνησαν να χτίζονται στα απόκρημνα βράχια. Μετέωρον χαρακτήρισε ένα από αυτά τα βράχια (Πλατύς Λίθος) ο όσιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης, ο κτήτορας της Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Μεγάλο Μετέωρο), δίνοντας έτσι την ονομασία σε όλο το σύμπλεγμα. Με την πτώση του Βυζαντίου τα Μετέωρα παρήκμασαν, για να γνωρίσουν όμως και πάλι τον 16ο και τον 17ο αιώνα μεγάλη ακμή. Και για να λειτουργήσουν κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας ως κιβωτοί διάσωσης των χριστιανικών παραδόσεων (παρά τις λεηλασίες που υπέστησαν). Σήμερα επισκέψιμες είναι οι ανδρικές μονές της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Μεγάλο Μετέωρο), του Αγίου Νικολάου Αναπαυσά (του Ασμενος), των Αγίων Πάντων (ή Μονή Βαρλαάμ), της Αγίας Τριάδος και οι γυναικείες Μονή Ρουσάνου και Μονή Αγίου Στεφάνου. Και τα έξι μοναστήρια περιλαμβάνονται στον κατάλογο μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Ολη η περιοχή είναι προστατευμένος βιότοπος του δικτύου Natura 2000.

Ατμόσφαιρα κατάνυξης και θλίψης

Ο λόγος βεβαίως που σήμερα μας φέρνει στα Μετέωρα είναι πολύ συγκεκριμένος και αφορά τον εορτασμό του Πάσχα, ο οποίος στα μοναστήρια τους ξαναβρίσκει την κατάνυξη και την ιερότητα που του έχουμε στερήσει με τον συχνά επιφανειακό, βιαστικό και διεκπεραιωτικό τρόπο που τον γιορτάζουμε στις πόλεις. Οι λειτουργίες που πραγματοποιούνται στις μονές των Μετεώρων, μέσα στις εκκλησίες με τις συγκλονιστικές αγιογραφίες, το ημίφως των κεριών, και με τη βαριά, χαρακτηριστική μυρωδιά του λιβανιού, ακολουθούν το ίδιο απαράλλακτο τυπικό εδώ και αιώνες. Η Ακολουθία των Αγίων Παθών τη Μεγάλη Πέμπτη στη Μονή Βαρλαάμ, ο στολισμός των Επιταφίων και η περιφορά τους σε κλίμα πένθους και θλίψης τη Μεγάλη Παρασκευή, η αναστάσιμη λειτουργία (με όλο το τελετουργικό της που διαρκεί περίπου ως τη 1.30 το πρωί) μπορούν να μετατραπούν σε εμπειρίες ζωής (και σε μάθημα των παραδόσεων και της ιστορίας μας) για τον επισκέπτη που θα ανηφορίσει προς τις εκκλησίες που βρίσκονται χτισμένες στις κορυφές των βράχων. Η Κυριακή του Πάσχα ανήκει, βεβαίως, στην Καλαμπάκα και στα γύρω χωριά με το παραδοσιακό σούβλισμα του οβελία, τη συγκέντρωση γύρω από το εορταστικό τραπέζι και τα άλλα έθιμα της ημέρας.

Ανεκτίμητες αγιογραφίες

Αν λοιπόν επιλέξετε τα Μετέωρα για μία μικρή πασχαλινή απόδραση, στο Μεγάλο Μετέωρο (το οποίο βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο των Μετεώρων) θα δείτε μεταξύ άλλων τον πύργο του βριζονίου, ο οποίος «στέγαζε τον μηχανισμό για το δίχτυ, το οποίο παλαιότερα χρησιμοποιούσαν οι μοναχοί για την πρόσβασή τους στη μονή, καθώς και το βαγεναρείο, δηλαδή το κελάρι, που σήμερα έχει

διαμορφωθεί σε μουσείο αντικειμένων καθημερινής ζωής». Ο ζωγραφικός διάκοσμος της μονής έχει γίνει, σύμφωνα με στοιχεία που αντλούμε από τον διαδικτυακό πολιτιστικό χάρτη της Ελλάδας («Οδυσσεύς») του υπουργείου Πολιτισμού, σε τρεις φάσεις: «Από την πρώτη φάση (14ος αιώνας) διατηρείται η σκηνή της Δευτέρας Παρουσίας στην εξωτερική πλευρά του βόρειου τοίχου του παλαιού καθολικού. Στη δεύτερη φάση (1483) αγιογραφήθηκε το παλαιό καθολικό, δηλαδή το σημερινό ιερό βήμα, με εξαίρεση ορισμένες παραστάσεις, οι οποίες ανάγονται στην τρίτη ζωγραφική φάση, αυτή του 1552, οπότε έγιναν και οι τοιχογραφίες του νέου καθολικού και της λιτής του (όπως αποκαλείται ο εσωτερικός νάρθηκας). Οι καλλιτέχνες του ζωγραφικού διακόσμου είναι ανώνυμοι, ωστόσο το τεχνοτροπικό ιδίωμα των δημιουργών του νέου καθολικού και της λιτής προδίδει τη στενή σχέση τους με την Κρητική Σχολή και δη με τον Θεοφάνη, μαθητής του οποίου υπήρξε πιθανότατα ο επίσης κρητικός ζωγράφος Τζώρτζης (ή Ζώρζης) που κατά την επικρατέστερη άποψη είναι ο δημιουργός τους». Ο ζωγραφικός διάκοσμος του καθολικού της Μονής Ρουσάνου χρονολογείται το 1560 και «αποτελεί χρονικά αλλά και από άποψη ποιότητας ένα από ωριμότερα ζωγραφικά σύνολα της ακμής της Κρητικής Σχολής». Αξιόλογη είναι και η αγιογράφηση της Μονής Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, της (ακατοίκητης σήμερα) Μονής Υπαπαντής (που ανήκει στο Μεγάλο Μετέωρο) καθώς και της Μονής Αγίας Τριάδος, στην οποία φτάνουμε ακολουθώντας ένα ανηφορικό μονοπάτι και ανεβαίνοντας 145 λαξευμένα στον βράχο σκαλιά - η θέα από την κορυφή μάς αποζημιώνει γενναιόδωρα για τον κόπο μας. Και στη Μονή Βαρλαάμ η αγιογράφηση του καθολικού έγινε σε τρεις φάσεις: «Στην πρώτη φάση φιλοτεχνήθηκαν, το 1548, από τον περίφημο αγιογράφο Φράγγο Κατελάνο οι τοιχογραφίες του ιερού βήματος και του κυρίως ναού. Στη δεύτερη φάση, το 1566, αγιογραφήθηκε η λιτή από τους θηβαίους αγιογράφους Γεώργιο Κονταρή και τον αδελφό του Φράγγο με χορηγία του Αντωνίου Αψαρά, επισκόπου Βελλάς Ιωαννίνων. Η τελευταία φάση του διακόσμου (1780 και 1782) αναφέρεται πιθανότατα σε μικρής έκτασης επέμβαση». Η Μονή Αγίου Στεφάνου που έχει και την πιο εύκολη πρόσβαση από τα άλλα μοναστήρια (με ένα μικρό γεφύρι να συνδέει τον δρόμο με την είσοδό της) εκτός από τις παλιές έχει και σύγχρονες αγιογραφίες του σπουδαίου αγιογράφου-ψηφιδογράφου Βλάση Τσοτσώνη. Γιατί στα Μετέωρα η παράδοση παραμένει ζωντανή και συνεχίζεται.

Πηγή: tovima.gr